

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Николай Кирилов Михайлов, СУ „Св. Кл. Охридски“, ФЖМК, Катедра „Комуникация, връзки с обществеността и реклама“, член на научно жури по процедура за защита на дисертационен труд за придобиване на ОНС „доктор“ в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, на тема „**Механизми на валидиране на алтернативни дискурси в медийното поле**“ с автор **Николай Крумов Балтов**, докторска програма „Социология“ в Университета за национално и световно стопанство.

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 213/31.01.2024 г. на Ректора на УНСС.

Научен ръководител: доц. д-р Катя Михайлова

Обща характеристика на представения дисертационен труд. Предложеният за становище дисертационен труд е структуриран в увод, изложение в три глави и заключение. Дисертацията съдържа също списък с използваната литература, както и внушителен брой приложения (46 фигури). Общият обем на дисертационния труд е значителен и надхвърля 400 страници. Списъкът с използваната литература включва 140 източника, от които 81 на български език и 59 на английски език, значителен масив от научна информация, свидетелстваща за високата библиографска осведоменост на автора. Структурата на дисертационния труд създава впечатление за обмислен подход към проблематиката и съсредоточаване върху основната тема на изследване - възникването и утвърждаването на множество алтернативни дискурси в публичното пространство, в обществената комуникация и в медийното поле в това число. Човек притежава способността да споделя и изразява разнообразни значения и смисли от социалния живот с помощта на различни модалности на комуникационния процес в личен, но и в социален план. Това наблюдение е задълбочено, анализирано и последователно изследвано в дисертационния труд. Основната теза на разработката (с.7) е формулирана дисертационно, макар че според мен би могла да звучи по еднозначно и компактно, а обясненията и допълненията да се разискват в самия текст на труда. Изследването се отличава със обширно проучване на теоретичните източници, разсъждения върху съдържанието на изходните аналитични понятия (дискурс, хабитус, валидност, репрезентация и др.), съдържателно и оригинално формулирани хипотези (4 на брой), подходяща методология и много добро познаване на избраното поле на приложение на теоретико-концептуалната основа на текста. Напълно реалистични са поставените задачи, както са и подходящи описаните методи за тяхното изпълнение и достигане на положителен и достоверен изследователски резултат. Дисертацията също предлага много широка фактическа и

библиографска база, върху която докторанта изгражда своите наблюдения, класификации, методология и обобщения. Цялостният текст съдържа всички необходими елементи на самостоятелно и оригинално изследване при това оформено последователно и логически кохерентно, с подходящи методи, нещо, което прави силно положително впечатление за изследователската ерудиция на г-н Балтов. Авторефератът е подробен, следва изложението на дисертацията и изцяло отговаря на изискванията за реферирание на научен труд и съдържанието му като релевантно предава основните му позиции, теми и обобщения.

Оценка на получените научни и научно-приложни резултати. Фуко, както пише и дисертанта, многократно в своите съчинения, книги и лекции нарича дискурса средство за достигане до истината (макар и г-н Балтов да прави уточнение, че за Фуко истината е „субективната представа“, дори „лична истина“ с. 36). М. Фуко има предвид предимно т.нар. рационален дискурс. Но изборът на общото понятие като основно в текста на докторанта задава, ако мога така да се изразя, цялостния му положителен изследователски вектор, свързан с останалите понятия като хабитус¹, валидиране, интерпретация, алтернативност, легитимация, контекст и т.н. Макар че според вярното наблюдение на г-н Балтов дискурсът като понятие „наистина не може да бъде дефинирано един път и завинаги в цялост“ (с.16), дискурсивното винаги се свързва с познавателното, с рационалистичното в противоположност на интуитивното. От тази позиция ми се струва напълно удачно възприемането на понятието „дискурс“ (с прехода към алтернативните дискурси или „генерираните чрез дискурса репрезентации“, с.60) от страна на докторанта с акцент върху „неговата социална същност и значимост“ (пак там). Освен добре защитената социологическа насоченост на работата така тя придобива и философско измерение, т.е. изграждане на логически последователно, разсъдъчно методологически² изследване и следователно успешно реализиран от докторанта стремеж към концептуализация. Бих определил богатото теоретично съдържание, последователното му изключително задълбочено изложение и оригинална и аргументирана интерпретация на автори, български и чужди (значителен брой, да не изброявам всички), тези, текстове, анализи, като един от основните научни резултати на дисертационния труд. Единствената ми препоръка към дисертанта тук е обръщането към

¹ „хабитусът много по-добре от контекстуалния модел може да отчете както поведението...така и мислите, възприятията“, с. 79

² „Разсъждение за метода“ на Декарт е първият влиятелен философски труд на Новото време, в който се използва понятието „дискурс“ - Discours de la Méthode. Фуко споменава Ницше и даже Маркс като „основоположници на дискурсивността“.

успешните научни усилия на проф. Ст. Йотов в българското социално и философско знание, посветени на дискурса и публичността, особено в парадигмата на Хабермас и неговата теория за комуникативното действие и „публичната употреба на разума“³.

Към получените успешни изследователски резултати бих прибавил и изградените самостоятелно аналитични модели („мултисинхронизационен модел“) от страна на докторанта (подкрепени с удачни примери), които спомагат за обяснение и разбиране по отношение на валидността в „слабо кодифицирани ситуации“⁴ (с. 113). Умелият дискурс анализ на медийни публикации, свързани с алтернативни дискурси, както и цялата втора глава на дисертационния труд води дисертанта до заключението, че „валидността ... не се свежда просто до лично убеждение, формирано по един или друг начин, а до предпочитана интерпретация“ (с. 252). Според мен ключова в изследването е неговата трета глава, която релевантно на основната изследователска задача, се занимава с търсене на конкретни данни чрез аргументиран методологически подход в подкрепа на тезите и анализите на автора. Тя съдържа оригинално по замисъл самостоятелно изследване за набиране на емпирична информация чрез метода на дълбочинно интервю (с 19 респонденти), което (казано феноменологично) „позволява на изследвателя да достигне до най-дълбинните слоеве на съзнанието на респондентите“ (с. 254). Изборът на тази изследователска технология, включваща и взаимодействие на личностно или индивидуално ниво (валидизация) намирам за удачен поради самата специфика на изследването и проблемният кръг, очертан от изходните му понятия и специфичните му задачи. Анализът на изследваните случаи на механизмите на валидиране, проведен от докторанта въз основа на теоретичното му изложение и чрез съответните понятия (с. 264 и след.), се отличава с детайлност, последователност, обосноваван стремеж към обективност. Някои от изводите и описанията са визуализирани с фигури и ясни сравнителни схеми, което потвърждава уменията на докторанта да се ориентира в данните, които получава и да прави съответни обобщения и заключения⁵. В тази глава намирам и потвърдението (верифицирането) на мултисинхронизационния модел чрез посоченото от дисертанта различие между доверието в „публични“ и „частни“ дискурси или на близостта като критерий за валидност (с. 292), като това е само един от редицата примери и аргументи, които привежда г-н Балтов. Изводът на дисертанта от анализа на

³ Във връзка с твърдението на дисертанта, че „концепцията на Хабермас може да бъде адаптирана към настоящия текст“ (с.21).

⁴ Според докторанта напр. в реалната социална ситуация на пандемията, предизвикана от COVID 19

⁵ Едно от заключенията примерно е, че „че националната идентичност се оказва основна бариера за това той (респондента) да не валидира [съответната – Н.М.] репрезентация“ (с. 269).

информацията, съдържаща се в отговорите на респондентите е, че „всички хипотези, които са включени [в изследването] могат бъдат потвърдени“ (с. 353). „Ако от анализа на медийните публикации проличават интенциите към провокиране на актове на валидиране, то от анализа на проведените дълбочинни интервюта проличава моментът на активиране на предразположенията, вписани в хабитуса, при това особено отчетливо“ (пак там), пише автора. Особено внимание изисква и заключението, че в медийното поле политическа и медийна дейност стават трудно различими.

Оценявам високо и положително цялостния замисъл на дисертационния труд и го намирам за релевантен и на програмата, в която е разработен и на изследователските му задачи. Дискурсът не е непосредствен като феномен, той е резултат или реакция на някакво търсене, дирене или поставяне на въпроси в различни социални ситуации, като решение на задача или проблем в обществените отношения. В контекста на дисертацията – в медийното поле, в областта на медийното влияние като начин за определяне на социална идентичност чрез изразяване на (не)доверие към социални институции и съответни политически, икономически, културни и др. процеси в обществото. Кое то изразяване (дискурс) често пъти е анти-институционално и антиелитарно ориентирано, със зависимост на отношенията между (медийна) нормативност и (социална) идентичност. Според мен основният научен проблем (постигането на валидността в идеационен план на алтернативните дискурси) е разработен цялостно и изчерпателно и е постигнато максимално високо ниво на обяснение на неговата специфика.

Оценка на публикациите по дисертацията. Докторантът е представил четири публикации по темата на своето изследване, публикувани в издания с научно рецензиране. От тях три статии и една студия с внушителен обем от 54 страници. В тях се акцентира върху необходимостта от по-задълбоченото изследване на алтернативните медийни дискурси, доколкото те могат да бъдат разкрити според г-н Балтов само при детайлни изследвания. Каквото и той самият поставя и изпълнява успешно като изследователска задача. Публикациите на докторанта показват неговия устойчив изследователски интерес към темата на дисертационния му труд като потвърждават добрите впечатления за научната му прецизност и академична ерудиция. Чрез публикациите дисертантът покрива и дори надвишава минималните национални изисквания към научната дейност според ППЗАСРБ за присъждането на ОНС „доктор“.

Критични бележки. Нямам критични бележки към текста. Единствената ми препоръка към очевидно знаещия и добросъвестен изследовател е да се опитва да се изразява не така апоретично там, където това е възможно. На места (много рядко, но все пак) се

изискват усилия, за да се вникне в смисъла на неговите твърдения, напр. че „валидността на алтернативните дискурси възниква в условията на съгласуваност между интегрираните в дискурса структури и инкорпорираните от социалните агенти структури на хабитуса“ (с. 354). Това важи и за извода, който цитирах малко по-горе, че „алтернативните дискурси, които са изследвани тук, са част от вече съществуващ политически детерминиран хетерономен полюс в медийното поле“ (с. 355), което донякъде звучи като екстраполация на основния термин „хетерономия“ и замъглява като академическа квалификация иначе верния извод. Подобни употреба (на места) на двусмислени изрази, понятия и термини могат да разколебят читателите на този иначе важен и полезен в академично и приложно отношение труд. Това, разбира се, по никакъв начин ни най-малко не намалява безспорните достойнства и на дисертацията и качествата на нейния автор.

Заключение. Определям изследването на тема „*Механизми на валидиране на алтернативни дискурси в медийното поле*“ като пълноценно планирано, изпълнено и реализирано научно усилие в областта на медиите, комуникацията, публичността и социалното взаимодействие, което е постигнало напълно своите цели. Подкрепям научните приноси на изследването и връзката им с теоретичната му парадигма. В текста на труда е налице успешен опит на дисертанта да проследи, опише и обясни вътрешната еволюция на понятията, да анализира теоретичните схеми и отражението им в практиката, както и да проведе успешно и самостоятелно изследване, релевантно на основната му изследователска задача като използва коректни ситуационни и съдържателни параметри и като обогатява съществуващи представи за налични отношения, убеждения и вярвания на различни социални групи. Убедено предлагам на уважаемите членове на Научното жури да **присъдят на Николай Крумов Балтов** образователна и научна степен „Доктор“ за неговия дисертационен труд „*Механизми на валидиране на алтернативни дискурси в медийното поле*“, в професионално направление 3.1.Социология, антропология и науки за културата, като аз самият също ще гласувам в подкрепа на това.

Проф. д-р Николай Михайлов

24.03.2024 г.

София